

KÖSZÖNJÜK, MEGVAGYUNK . . .

Léphaft Pál–Keszég Károly: *Végvári panoptikum*. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 2000

Egy kicsit úgy van az ember a *Végvári panoptikum* szerzőivel, mint Fülöp Jimmy Pizkos Freddel. Soha nem tudja, hogy „kavarja ez vagy nem kavarja”. Előrebocsátom: ezek itt kavarják.

De mit is csinált Léphaft? Ebben az elmúlt évtizednyi végvári létben – pedánsan, rajzban dokumentálva ezt az unalmasnak és egyhangúnak igazán nem mondható időszakot – lerajzolt egy csomó embert. Kicsiket és nagyokat, fontosakat és magukat fontosnak tartókat, frókat és újságfrókat, költőket és festőket, tudósokat és (naná!) politikusokat. Ez még csak hagyján. Hű tettestársa, Keszég Károly szöveget is írt e rajzokhoz (szerintem most is figyel bennünket odafentről, időnként megereszt egy félmosolyt, és közben jegyzetel egy leendő, égi panoptikumhoz), s amit a *Magyar Szó* Grimaszában (nemezszer leplezetlen főnöki rosszallástól kísérve) ők ketten, hetente megjelentettek, abból állt össze ez a végtelenül elegáns, izgalmasan sűrű kötet, amely a maga 160 szellős oldalán magába foglalja mindazt, amiről majd a történelemlékönyvek, a művelődés-, irodalom- és művészettörténeti tanulmányok egyszer majd oldalzrekben mérhető bőséggel fognak értekezni. De addig majd még elmúlik néhány év, s nem kizárt, hogy e panoptikumnak további szereplői lesznek.

Ha viszont más szemszögből nézzük ezt a kötetet, úgy, hogy itt minden vonalnak, minden szónak, minden címnek perceként át mesélhető tartalma van; ha szem előtt tartjuk, hogy itt minden szó asszociációk, emlékek egész sorát indítja el az itt élő (és ez most nagyon fontos) emberben; nos, akkor ugyanennek a még mindig itt élő (és ez most nagyon fontos) embernek lehervad ajkáról a mosoly, abbamarad a vigyorgás, sőt vihogás, és majd' kirázza a hideg. Rájön ugyanis, hogy míg ezeket a közelebből-távolabbról ismert megrajzolt és megfrott „modelleket” nézi, szembesül valamivel. Mert szembesülnie kell vele. Önmagával és ezzel az elmúlt tíz-egynéhány végvári évvel. Ez pedig nem kifejezetten kellemes. Sőt. „Tudom már, miért nem hisz senki a saját karikatúrájában, de azt, hogy a tükörben mit lát, se én, se a jó isten nem tudja . . .” – idézi a kötet Major Henriket. Hát ez az. Mit látunk a saját tükrünkben? Mert elismerjük vagy sem, ez adja a legkegyetlenebb képet. Tetteinkről, s arról, amit tehattunk volna. Ezért aztán sokan bele sem néznek. S amikor a néző-olvasó már-már ott látja magát a számára kihagyott keretben (Bámuló – Ez a hely önnek van fenntartva), akkor nemcsak saját eltúlzott vonásait látja ott, hanem annak a halálpontos jellemzésnek a megfogalmazására is rákényszerül (immár ki-ki maga), amely egyébként a rajzok elmaradhatatlan velejárója. Hát ez meg végképp kellemetlen. Mondhatnánk kínos. Mert megint csak számadásra kényszerít. Mit tettél, hová lettél? Ezek megválaszolása nélkül pedig olyan szívesen meglenne az ember . . .

Amolyan interaktív könyv ez a *Végvári panoptikum* (melynek szerzői folytonosan kavarják, de nem lebecsülendő az, hogy a szerzők, s remélhetően mi, olvasók is, képesek vagyunk még/már önmagunkon is nevetni). Párbeszédet folytat, mi több, párbeszédre készíti azt, aki a kezébe veszi. Határon túliaknak használati utasítás a vajdasági élethez.

Nekünk: kézikönyv az itt-létezéshez. „Aki nem élt a végeken, az nem ismeri a valódi életet és a valódi halált. Sem azt a népet, azt a fajt, amely a mostoha életkörülmények folytán jött létre, konokul kapaszkodván a rögbe, mely számára még az anyaföld, s ragaszkodván imáihoz meg átkaihoz, melyekben még nem satnyult el az anyanyelv” – írja előszavában Klemm József. Kell nekünk ez a könyv. Hogy amikor megkérdik tőlünk: hogy vagytok ti „ott”, mi azt mondhassuk amolyan kissé fölényes, kissé gúnyos (e különleges, végvári faj által, az elmúlt egy évtizedben kitenyésztt) félmosollyal: köszönjük, megvagyunk. Vagyogatunk . . .

NÁRAY Éva

ÉLETERŐT TÜKRÖZŐ BIBLIOGRÁFIA

Vida Zeremski: *Milan Konjović bibliografija*. Sombor, Galerija „Milan Konjović”, 1999

Vida Zeremski a Milan Konjović életművéről készített személyi bibliográfia szerzője az Előszóban, miután nagy vonalakban felsorolta és rendszerbe állította a bibliográfiai anyagot, megállapította, hogy a Mester mind művészként, mind pedig emberként a mindennapoknak is meghatározó egyénisége volt, kedvelt témája festőknek, művészet-történészeknek, szobrászoknak, irodalommal foglalkozóknak, költőknek, a tv- és film-műsorok készítőinek és nem utolsósorban az újságíróknak.

A Konjović-bibliográfia 6289 tétele beszédesen igazolja a Festő népszerűségét. Összeállítója szerint feltehetően nem teljes a jegyzék, mindenképpen tovább bővül majd, hiszen a Konjović életmű felmérése még folyamatban van. Azt is feltételezi a bibliográfus, hogy ez a kiadvány megkerülhetetlen, jól hasznosítható alapja lesz mindazoknak a kutatásoknak, melyek a vajdasági róna páratlan megjelenítőjének tanulmányozását állítják majd érdeklődésük középpontjába.

Több mint két évtizeden át gyakori beszélgetőtársa lévén a Festőnek, úgy vélem, e bibliográfia nemcsak festészete titkainak megfjtéséhez nyújt majd nagymértékű segítséget, de gondolatokban végtelenül gazdag életfilozófiájának megismeréséhez is.

A kiadvány négy részből áll. Az első részben egy rövid életrajz, Lang Irma szerkesztői megjegyzése, valamint Vida Zeremski Előszava található. Ezt követi maga a 6289 tételt tizenhárom egységre tagoló bibliográfia. A monográfiák, az akadémiai székfoglaló, az elismerések és díjak, az 1988-ban és 1997-ben megtartott vonatkozó tudományos tanácskozáások anyaga alapján készített gyűjteményes kiadványok, valamint az önálló és csoportos tárlatok katalógusai után következik a legterjedelmesebb rész. Ez a Milan Konjovićról szóló írásokat tartalmazza a hírek, az újságcikkek, tanulmányok, szakdolgozatok, előszavak, értekezések, lejegyzett vele való beszélgetések összefüggésében. A Mesterhez frott versek, a róla szóló kerekasztal-beszélgetések, tudományos tanácskozáások számbavétele mellett a bibliográfiában megtalálhatók még a Milan Konjović és a színház viszonyára vonatkozó adatok, a róla készített szobrok, postai bélyegek. A tv- és filmműsorok jegyzéke zárja ezt a részt.